

Σχολείαεντός των τοιχών!!!!!!

«Αν ένα άτομο δεν παίρνει την εκπαίδευση που επιθυμεί απ' την κοινωνία, το άτομο αυτό αδικείται από την κοινωνία.»
Γουίστην Χιου Όντεν

«Διπλά βλέπουν όσοι έμαθαν γράμματα.»

Σωκράτης

«Η αγραμματοσύνη είναι μάνα όλων των κακών

Πυθαγόρας

Κάθε Κράτος Δικαίου έχει υποχρέωση σύμφωνα με την εσωτερική του νομοθεσία αλλά και τους διεθνείς κανόνες, να προστατεύει το σύνολο των έννομων αγαθών του κρατούμενου στον οποίο έχει δια νόμου επιβληθεί περιοριστική της ελευθερίας ποινή. Ο Σωφρονιστικός Κώδικας (Ν.2776/1999) στο άρθρο 35 έχει προβλέψει και ρυθμίσει και τα θέματα της εκπαίδευσης των κρατουμένων. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση των κρατουμένων κατοχυρώνουν και οι Στάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης R(89)για την «Εκπαίδευση στις Φυλακές». Το δικαίωμα του έγκλειστου πλυσμού στην εκπαίδευση είναι θεσμικά το ίδιο ως προς το περιεχόμενο με το αντίστοιχο δικαίωμα των ελευθερών πολιτών, διαφέρει όμως ως προς τον τρόπο άσκησής του.

Από τα πρώτα κίβλα παραδείγματα, οργανωμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης σε κατάσταση κράτησης των Η.Π.Α., το 1880, και την έκδοση του πρώτου επιστημονικού περιοδικού για την Εκπαίδευση στη Φυλακή "Journal of Correctional Education" από το 1937 μέχρι σήμερα, έχει σημειωθεί μεγάλη πρόοδος. Στη χώρα μας, τα τελευταία χρόνια καταβάλλονται σημαντικές προσπάθειες για προστασία, προαγωγή και προάσπιση του αγαθού της εκπαίδευσης για τους πολίτες που στερούνται την ελευθερία τους.

Συγκεκριμένα, η εκπαίδευση στις φυλακές («Correctional Education») αποσκοπεί α) στην επανασύνδεση με την εκπαιδευτική διαδικασία, β) στην ελαχιστοποίηση των «Δεινών του εγκλεισμού», γ) στη δημιουργική κάλυψη του νεκρού χρόνου, δ) στην απόκτηση κοινωνικών και στην αναβάθμιση βασικών δεξιοτήτων, ε) στην απόκτηση νέων δεξιοτήτων, στ) στην εύρεση εργασίας μετά την αποφυλάκιση και ζ) στη μείωση της εγκληματικότητας.

Η εκπαίδευση των κρατουμένων συναντά όμως, εξ ορισμού, ιδιαίτερες δυσκολίες καθώς λαμβάνει χώρα σε ένα ίδρυμα ολοκληρωτικού χαρακτήρα. Ο ιδιαίτερος υποπολιτισμός της φυλακής, το πρόβλημα του υπερπληθυσμού, τα υψηλά ποσοστά ψυχικής ασθένειας, το υπέρμετρο άγχος, ο φόβος και η ανασφάλεια, ο νεκρός χρόνος και η αποκοπή από το οικογενειακό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, ο ιδρυματισμός, η απόσυρση και η αποπροσωποποίηση, δηλαδή τα «Δεινά του εγκλεισμού» (Toch, 1975), δυσχεραίνουν εξαιρετικά κάθε εκπαιδευτική προσπάθεια. Σε όλα τα παραπάνω προστίθεται και το γεγονός ότι η πλειοψηφία του έγκλειστου πληθυσμού έχει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και μάλιστα υπάρχει ένας αριθμός κρατουμένων με προβλήματα μαθησιακών δυσκολιών, οι οποίες ποτέ δεν είχαν διαγνωστεί στο παρελθόν κατά τη φοίτησή τους στο σχολείο. Τέλος, το υψηλό ποσοστό χρηστών εξαρτησιογόνων ουσιών και ασθενών με προβλήματα ψυχικής υγείας επηρεάζει σημαντικά κάθε προσπάθεια εκπαιδευτικής προσπάθειας στη φυλακή.

Εύλογα προκύπτει το ερώτημα: **Τι μπορεί να προσφέρει η εκπαίδευση στην ιδιαίτερη αυτή ομάδα πληθυσμού; Γιατί είναι αναγκαία η εκπαίδευση κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού;**

Η απάντηση δίδεται από τους ίδιους «έγκλειστους εκπαιδευόμενους», αβίαστα. Η δημιουργική κάλυψη του νεκρού χρόνου τους, η επανασύνδεσή τους με την εκπαιδευτική διαδικασία, η απόκτηση νέων δεξιοτήτων, η επαφή και η συνεργασία τους με εκπαιδευτές που έρχονται στη φυλακή από «έξω» επιδρούν ευεργετικά στην προσωπικότητα τους. Στο ασφυκτικό πλαίσιο της φυλακής, η εκπαίδευση ανοίγει ένα παράθυρο επικοινωνίας, αποφορτίζοντας τον κρατούμενο από τα δεινά του εγκλεισμού και λειτουργώντας ως δίαυλος προετοιμασίας για κοινωνική ενσωμάτωση.

Ο εκπαιδευόμενος για να μάθει, χρειάζεται να αισθανθεί ότι βρίσκεται σε ένα ασφαλές περιβάλλον, να δεσμευτεί και να αισθανθεί ότι η εκπαίδευση γίνεται μια γέφυρα ανάμεσα στο «μέσα» και το «έξω», μία γέφυρα ανάμεσα σε εκείνον και την κοινωνία, αλλά και μία εσωτερική γέφυρα ανάμεσα σ' αυτό που αισθάνεται και τον τρόπο που μπορεί να το εκφράσει. Η εκπαίδευση λοιπόν αποτελεί έναν **«μεταβατικό χώρο»**.

Με τη βοήθεια των «εργαλείων» που του δίνονται μέσα από την εκπαίδευση, ο έγκλειστος μπορεί να δώσει νόημα και περιεχόμενο σ' αυτό που αισθάνεται, που σκέφτεται και να μετατρέψει το χώρο της εκπαίδευσης σε **«ψυχικό χώρο»**.

Συνδυάζοντας το μέσα με το έξω, ο κρατούμενος, δίνει νόημα σ' αυτό που ζει και δεν του φαίνεται αδύνατο, αδιέξοδο. Δίνει νόημα στις προσωπικές του εμπειρίες, τις χρησιμοποιεί για να μάθει, όπως άλλωστε είναι και το ζητούμενο στην εκπαίδευση ενηλίκων. Ο κρατούμενος μέσα από την εκπαίδευση μπορεί να δημιουργήσει μια νέα πραγματικότητα. Σε κάθε δραστηριότητα όπου επικοινωνεί το «μέσα» με το «έξω» (ποίηση, λογοτεχνία, θέατρο...) υπάρχει μια διάσταση καταφυγίου το οποίο βοηθά το άτομο να αντέξει τις πιέσεις. Έτσι, ο κρατούμενος διοχετεύει το άγχος του, την πίεση που αισθάνεται σ' έναν εκπαιδευτικό χώρο και χρησιμοποιώντας τα «εργαλεία» που του δίνονται το μετατρέπει, το μετουσιώνει σε γνώση. Μ' αυτόν τον τρόπο μαθαίνει, δημιουργεί επιλογές και μπορεί να τις υποστηρίξει. Μετατρέπει το άγχος, την αγωνία, τα στερεότυπα, το αδιαφοροποίητο, το φόβο, σε σύμβολα, σε νόημα, σε δομή, σε οριοθέτηση, σε ωριμότητα, σε ευθύνη.

Έρευνες ακόμη απέδειξαν, ότι η συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα αυξάνει σημαντικά την αυτοεκτίμηση και βελτιώνει σε μεγάλο βαθμό τις κοινωνικές δεξιότητες των κρατουμένων. Επίσης, τονίστηκε ότι οι κρατούμενοι αντλούν ιδιαίτερη ικανοποίηση από την εμπλοκή τους σε δημιουργικές δραστηριότητες καθώς συχνά για πρώτη φορά τους δίνεται η δυνατότητα καλλιέργειας και ανάπτυξης των θετικών πλευρών της προσωπικότητάς τους.

Το σημαντικότερο ωστόσο είναι ότι η εκπαίδευση στη φυλακή συνδέεται άρρηκτα με τη μείωση της υποτροπής και την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων. Και αυτό το απέδειξαν περίτρανα οι έρευνες κατά τη δεκαετία του '80. Το σύνολο των ερευνών αυτών τονίζει τη σημασία του είδους της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Έτσι, έχει βρεθεί ότι η μείωση του δείκτη της υποτροπής επέρχεται μόνο όταν τα εκπαιδευτικά προγράμματα λαμβάνουν υπόψη τους τις ιδιαίτερες ανάγκες του έγκλειστου πληθυσμού. Αποδεικνύεται λοιπόν και μέσα από τη διεθνή εμπειρία ότι η μείωση της υποτροπής συνδέεται άρρηκτα με εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που συμβάλλουν στην ανάπτυξη των κοινωνικών αλλά και των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων, που βοηθούν στη διαχείριση κρίσεων και στην επίλυση προβλημάτων, που προάγουν την κριτική σκέψη και τον έλλογο νου.

Για να είναι ωστόσο, η εκπαίδευση στη φυλακή αποτελεσματική θα πρέπει αφενός μεν να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των κρατουμένων, αφετέρου δε να διασφαλίζει τη συνέχεια της μαθησιακής διαδικασίας καθώς και τη δυνατότητα της συμμετοχής του συνόλου των κρατουμένων. Η μεγάλη βέβαια πρόκληση είναι να αντιμετωπιστούν οι δυσχέρειες που συνεπάγεται ο χώρος του εγκλεισμού. Η καταλληλότητα των εκπαιδευτικών χώρων, η επάρκεια του εκπαιδευτικού χρόνου, η δυνατότητα συμμετοχής όλων των κρατουμένων σε προγράμματα εκπαίδευσης, η έγκαιρη μεταφορά των κρατουμένων στους χώρους εκπαίδευσης, οι διενεργούμενες μαζικές μεταγωγές οι οποίες οδηγούν συχνά στη διακοπή των προγραμμάτων, η συνέχεια της

εκπαίδευσης, η εξασφάλιση της πιστοποίησης των γνώσεων που αποκτήθηκαν στη φυλακή, η δημιουργία σταθερών συνεργασιών με εκπαιδευτικούς οργανισμούς, ιδρύματα και το Υπουργείο Δικαιοσύνης, η βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των σωφρονιστικών υπαλλήλων, η συνεργασία με τη διοίκηση της φυλακής αλλά και τους εκπαιδευτές, η ευαισθητοποίηση και η αλλαγή στάσεων των εκπαιδευτών απέναντι σε στερεότυπα και προκαταλήψεις, η καταγραφή και ανάλυση των εκπαιδευτικών αναγκών της ομάδας, η σύνδεση της εκπαίδευσης με την αποφυλάκιση και η δημιουργία ενός εκπαιδευτικού curriculum για τους κρατούμενους, είναι μερικά από τα σημαντικότερα προβλήματα που απασχολούν τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Η προσπάθεια εισαγωγής προγραμμάτων εκπαίδευσης στις φυλακές της χώρας έχει ξεκινήσει πάνω από 20 χρόνια. Έχουν εκπονηθεί και υλοποιηθεί προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων, του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε.) και των Νομαρχιακών Επιτροπών Λαϊκής Επιμόρφωσης. Αμέριστη υποστήριξη και συνεργασία προσέφερε και το ΚΕ.Θ.Ε.Α (Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων). Οι παραπάνω προσπάθειες απέφεραν καρπούς, ωστόσο απαιτούνται πολλές ακόμη βελτιωτικές αλλαγές προκειμένου να επέλθουν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα. Η διασφάλιση του έννομου αγαθού της εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας και η διασύνδεση του έγκλειστου πληθυσμού με την ευρύτερη κοινωνία αποτελεί υποχρέωση κάθε Κράτους Δικαίου. Άλλωστε κανένα πρόγραμμα σωφρονιστικής μεταρρύθμισης δεν μπορεί να είναι αποτελεσματικό χωρίς την επιμόρφωση, την κατάρτιση και την εκπαίδευση του έγκλειστου πληθυσμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- **Kett, M. (1995). Survey of prisoners' attitudes to education. Wheatfield Place of Detention. Unpublished report.**
- **Lipton, D., Martinson, R. and Willks, J. (1975). The Effectiveness of Correctional Treatment: A Survey of Treatment Evaluation Studies. New York: Praeger.**
- **LoPitno, B. (2006). How Schools in Prisons Help Inmates and Society.**
- **Means, D. and Iron, L. (2003). Addressing the Needs of Youth with Disabilities in the Juvenile Justice System: The Current State of Knowledge. Washington, DC: Urban Institute.**
- **Ripley, P. (1993). Prison Education Role in Challenging Offending Behaviour. Mendip Papers MP047.**
- **Stephens, R. (1992). To What Extent and Why Do Inmates Attend School in Prison. Journal of Correctional Education, 43(1): 52-56**
- **Toch, H. (1975). Men in crisis: Human Breakdowns in Prison. Aldine: New York.**
- **Vacca, J. S. (2004). Educated Prisoners are less likely to Return to Prison. The Journal of Correctional Education, 55(4): 297-305.**
- **Winters, C. (1997). Learning Disabilities, Crime Delinquency and Special Education Placement. Adolescence (32): 451-462.**
- **Clark, D. (1991). Analysis of Return Rates of Inmate College Program Participants. New York State, Unpublished Study.**

**ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΑ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ-ΕΚΠ/ΤΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**